

שילוח הקן בצפור של הקדש ובצפור שהרג

ב' אלול ה'תשפ"א

שלמה צוקר

בנות סיני – פרק שילוח הקן – שיעור ב'

רשימת מקורות

קלח: מתני'... תנא נמי שלא לצורך, רש"י ותוס'
קלח: בחולין אבל לא במוקדשים... ובערת הרע מקרבך (קלט.), רש"י ותוס' (ובמיוחד תוס' ד"ה יצא זה)
רמב"ן ד"ה מוקדשין מאי טעמא לא (ואם יש זמן גם ריטב"א מוקדשין מאי טעמא לא)
תוס' הרא"ש ד"ה יצא זה
חת"ם סופר "אלא להביאו לגזבר... ע"ד פירש"י
ר"ן ד"ה וקיומה ביה ובערת, וחידושי ר' מאיר שמחה, ד"ה שם יצא זה
חזון איש, י"ד ר"ד, הערה על חולין קל"ט א'
רמב"ם הלכות שחיטה יג-כא ולח"מ
מנחת חינוך תקמ"ד-תקמ"ה ומבואר בגמ' דאין שלוח... וגם דברי הר"ם כמ"ש.
קלט. הני מוקדשין היכי דמי... עד שיבאו לידי גזבר (קלט.), רש"י ותוס'

1. חידושי הרמב"ן מסכת חולין דף קלח עמוד ב'

מוקדשין מאי טעמא לא. תימה והיכי קא סלקא דעתין למימר דמשלח האם דהא של הקדש היא, ואיכא למימר משום דלא יקח אדם אם על הבנים ואפילו לדבר מצוה, אי נמי שלא יקח הבנים כיון שאינו יכול לשלח האם קמ"ל קרא שלח תשלח פרט לזה שאתה מצווה להביאו לידי גזבר, ואיכא דקשיא ליה ותיפוק לי מתקח לך כדפטר' מיניה לקמן טהור רובץ על ביצי טמא והכא הרי אסורין הן, ואיכא למימר כי איצטריך קרא לקדשי מזבח שאין מועלין בהן ומדרבנן אסירי ביציהן, אבל בשל בדק הבית שמועלין בהן לא צריך קרא וברייתא לכולי עלמא בקדשי מזבח מתוקמא.

2. תוספות הרא"ש מסכת חולין דף קלח עמוד ב'

יצא זה שאין אתה מצווה עליו לשלחו אלא להביאו לידי גזבר, הוה מצי למימר משום דלא אמרה תורה שלח לתקלה וכן לקמן גבי עוף שהרג את הנפש, אלא דניחא ליה למימר מפשטיה דקרא שלח תשלח דמשמע בעוף שהוא הפקר ואין הפסד בשילוחו צותה תורה לשלחו אבל אם הוא עומד לדבר אחר כגון להקרבה או לקיים בו מצות סקילה לא אמרה תורה שלח. ואם תאמר תיפוק לי משום תקח לך ולא לכלביך, וי"ל אי בקדשי מזבח הא אמרינן במעילה ביצי תורין לא נהנין ולא מועלין וכיון דשריין מדאורייתא קרינן ביה תקח לך, ואי בקדשי בדק הבית דאמרינן במעילה דמועלין בבצים כיון דשריין בפדייה קרינן ביה תקח לך.

3. חתם סופר מסכת חולין דף קלח עמוד ב'

אלא להביאו לגזבר עיין פי' הקונטרס שבתוס' וכן נראה לכאורה דהיכן מצינו שמי שלא נדר רק מוציא הקדש בשדה שמחוייב להביאו לגזבר כל אבידת אחיך ולא הקדש. אלא שמחוייב להציל מתקלת רבים אחרים שיבואו אחריו ולא יכירו שהוא הקדש ויבואו להנות ממנו ע"כ מצוה להביאו לגזבר משום תקלה ואין זה כמו שלח לתקלה בעלמא שהתקלה באה ע"י המשלח אלא הכא הוא לסלק התקלה. וא"ש נמי דאמר רבינא לפיכך וכו' דלא נימא פשיטא היינו הך אלא משום דהא ובערת הרע נמי אינו מצוה בשום מקום כיון שעדיין לא נגמר דינו. אלא להסיר תקלת המזיק עוף ההורג נפשות וש"ס מירי מתקלת מכשול עבירה ורבינא מוסיף תקלת מכשול היזק גוף. וכן מוכרח מדאמר רבינא שהרג הנפש ולא אמר סתם עוף הנסקל וכולל גם רובע ונרבע אע"כ בהא לא אמר אלא במזיק רבים ולהתוס' ק' מנ"ל לרבינא למילף מהכא עוף שהרג הנפש דלמא באמת הכא הטעם משום שלח לתקלה דבר האסור בהנאה משא"כ בעוף שלא נגמר דינו ולא נאסר בהנאה אע"כ כמ"ש ע"ד פירש"י:

4. חידושי הר"ן מסכת חולין דף קלט עמוד א'

וקיומה ביה ובערת הרע מקרבך. ויש שהקשו וליתי עשה ולא תעשה דשלוח ולידחי עשה דובערת. ותירצו דעשה ובערת עדיף טפי מפני שזה על כרחו מצוה עליו לבערו אבל שלוח מי הוה מצוה המוטלת עליו הרי אם לא רצה ליקח הבנים פטור מלשלח והילכך עשה כי הא לא דחי אפילו לאו גרידא. ותמהני דאפילו עשה ולא תעשה לא דחי עשה ואנן אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא אבל עשה דידחה עשה ואפילו דאלים דאית ביה לאו לא. וצ"ע:

5. חידושי ר' מאיר שמחה מסכת חולין דף קלח עמוד ב

שם יצא זה שא"א מצווה לשלחו אלא להביאו לבית דין כו'. הא דלא אתי עשה ול"ת דשלוח הקן ודחי עשה דובערת הרע מקרבך, נראה דאין זה בגדר הדחיה, כמו שנאמר שאם אין לאדם לולב יגזול ממון של חבירו ויקנה בהם לולב, דזה הבל, דהתורה לא הפקירה ממון חבירו בשביל מצותיה חלילה, רק על מצוותיה יש לה רשות לדחות זה מזה. כן הענין דובערת הרע מקרבך הוא ענין אנושי להסיר הנזק מהם ולאבד המזיק ולא הפקירה התורה שמירת המדבר הזולתיי עבור שיקיים זה מצות שילוח. וא"כ אינו מצווה לשלוח מזיק להרע לבני אדם, וכיון שאינו מצווה לשלוח תו מותר גם ליקחנה, וגם הלאו אינו, ובזה מיושב הלשון במי שאינה מצווה לשלחו, פירוש בזה אם לקחה עובר בלאו ודוק, והר"ן נתקשה בזה.

6. חזון איש, י"ד ר"ד, הערה על חולין קל"ט א'

קל"ט ח' מקמי דאקדש, לבחורה לא דמי דכתם בשחט ח' ואח"כ הקדישה הוי שחיטה ראוי בשעת שחיטה ולכך הייב בכסויי אכל ככא בשעת שלוח הויא הקדש וצעי לאחויי לגזרה, וי"ל דקיס לוי דאע"ג דהיא הקדש צעי לשלחה, דגם בהקדש נוכח מלוח, חדע דכא לעיל יליף מקרא למפטר הקדש, ומשמע דכלא קרא דדין נוחן שישלח ולא יביא לגזרה, אלא דיט לומר דכא דילפינן מקרא למעוטי הקדש היינו בשעת שילוח, וע"ז מייחא רחי משחט ח' ואח"כ הקדישה דהייב לכסות אע"ג דשעת כסוי היא הקדש שאין כסוי נוכח זה, ומיכו קשה דכתם ממעטין הקדש משום דמחוסר פדי וכלא פדי הוי שחיטה שא"כ, אכל שחט ואח"כ הקדישה הוי שחיטה ראוי ומחי אכפת לן שהקדישה, ואפשר דכיון דכתם פדי היא חשיבא שחיטה ראוי אפי"ל לא פדאה ועי"ה חוי לעיל פי"ב, ואפי"ה פטרינן מכיסוי ומשום דקדשים פטורין, אף דדרשינן ילא זה שמחוסר כו' אין זה טעם הפטור אלא סימנא בעלמא למפטר קדשים, א"כ סוגין כמזב"ח שם דאמר עוף דומיא דחי ואע"ג דקדשי צב"כ מש"ל צחי מ"מ לא משמע לוי לחלק כיון דממעטין הקדש ממעטין גס צב"כ, ומיכו א"כ לומר כן דכא קדשים צחון חייב לכסות גר"מ כמש"כ חוי שם, ועוד קשה לכל הפירושים נכי דכסוי דכ אזלינן צחר שחיטה, משום דאחר שחיטה אין לנו עסק עם הכשר אלא עם הדם, ואפילו גשרף הכשר חייב לכסות אכל בשילוח הקן י"ל דשעת שלוח צעין צח חיובא, ולי"ע.

7. רמב"ם הלכות שחיטה פרק יג הלכה כ כא

המקדיש עוף לבדק הבית ופרח מידו והרי הוא מכירו ומצאו רובץ על האפרוחים או על הביצים לוקח הכל ומביא ליד גזבר, שאין שילוח האם נוהג במקדשין שנאמר ואת הבנים תקח לך ואלו אינן שלך. עוף שהרג את הנפש פטור מלשלח מפני שהוא מצווה להביאו לבית דין לדון אותו.

8. לחם משנה הלכות שחיטה פרק יג הלכה ב

[כ] המקדיש עוף לבדק הבית וכו'. שם (דף קל"ח ב) בריש פרקין אמרו דבמוקדשים מ"ט לא משום דא"ק שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו וכו' (עיין בכ"מ) אמר רבינא הילכך עוף טהור שהרג את הנפש פטור משלוח וכו'. עוד שם (דף קל"ט) הני מוקדשין ה"ד וכו' ופליגי רב ושמואל דשמואל אית ליה במקדיש תרנגולתו

לבדק הבית ופסק רבינו כוותיה (דהילכתא כוותיה באיסורי +צ"ל דר' יוחנן ס"ל כוותיה+). ויש להקשות על רבינו למה הניח הטעם האמור בגמ' שפטרו את המוקדשין משום רישיה דקרא דקאמר שלח תשלח וכו' יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו וכו' ונקט טעמיה משום סיפיה דקרא דואת הבנים תקח לך וכו' וי"ל דהתוס' כתבו דמסיפיה דקרא דהבנים תקח לך לא מצי לאתויי דהא ביצי תורים לא מועלין ולא נהנין כלומר לא מועלין מדאורייתא ולא נהנין מדרבנן וא"כ היכי מצינן למימר ואלו אינן שלך דהא מן התורה אין מועלין וכתבו ואף על גב דבקדשי בדק הבית מועלין מתניתין איירי בקדשי מזבח לכולי עלמא וכו' ולהכי לא מצי ממעט מתקח לך ע"כ. ורבינו ודאי שהוא סבור כן וכיון שהוא כתב דין של בדק הבית שכן כתב המקדש עוף לבדק הבית וכו' שפיר נקט טעמיה משום ואת הבנים תקח לך שהוא פשוט יותר וכי תימא אמאי לא כתב דין קדשי מזבח דשמואל דאמר קדשי בדק הבית אף קדשי בדק הבית קאמר וא"כ היה לו לכתוב קדשי מזבח או לפחות ליתן טעם שלח תשלח במי שאתה מצווה וכו' שהוא טעם השווה לקדשי מזבח ולקדשי בדק הבית. וי"ל דקדשי מזבח מפקינן ליה מעוף שהרג את הנפש דפטור משלח וכו' דזה מפקינן ליה מקרא דשלח תשלח יצא זה שאי אתה מצווה וכו' כדאמרו בגמ' הילכך עוף טהור וכו' פטור מאי טעמא דאמר קרא שלח תשלח וכו' וכיון שכתב דין עוף שהרג וכו' מכאן נלמוד דין קדשי מזבח דחד טעמא הוא:

9. מנחת חינוך פרשת כי תצא מצוה תקמד-תקמה אות א

ומבואר בגמ' דאין שלוח הקן נוהג במוקדשין וע' בגמ' (עיין בהשמטות) דהיינו אם הקדש ואח"כ מרד' ומצא' אינו חייב בשילוח ואין חילוק בין קדשי מזבח לקדשי בדק הבית והר"מ נקט בלשונו המקדש עוף לבדה"ב וכו' שאין שלוח הקן נוהג במוקדשין ומכש"כ קדשי מזבח עי' בגמ'. והנה בש"ס מבואר במוקדשין אמאי לא דאמר קרא שלח תשלח את האם במי שאתה מצווה לשלחו יצא זה שאי אתה מצווה לשלחו אלא להביאו ליד גזבר אמר רבינא הלכך עוף שהרג את הנפש פטור משלוח מ"ט דא"ק שלח וכו' במי שאתה מצווה לשלחו וכו'. והר"מ מביא ד"ז דעוף שהרג את הנפש דפטור מפני שמצווה וכו' היינו כטעם הנ"ל ובדין המקדש עוף ופרח מידו ומצאו וכו' כ' דפטור משלוח שאין שלוח האם נוהג במוקדשין שנא' ואת הבנים תקח לך ואלו אינן שלך ולא סגי לו בטעם זה המבואר בש"ס דכתיב שלח תשלח וכו' ולענ"ד שני הטעמים צריכי' דאם היא הקדש ומרדה וישבה ע"ג בצים או אפרוחים שאינן שלה דכבר כתבתי דבמונח אפי' לא הולידה מ"מ חייב בשילוח דדוקא ביונה ע"ג חסיל הוא אבעיא כמ"ש לעיל א"צ שלוח מטעם הזה דשלח תשלח את האם וזו מצוה להביאה ליד גזבר אף שאין הציצים קדושים מ"מ האם קדוש וא"צ שלוח ואם הי' לו ביצים או אפרוחים קדושים ונעשה הפקר ואיזה עוף נשא אותם ואחר כך מצא אותן והאם היא חולין ורובצת עליהם דיכול לשלח את האם דהאם היא חולין א"צ לשלח את האם כי הבנים הם הקדש ול"ש תקח לך וכו'. והנה ד"ז דהאם קדוש דאינו חייב בשילוח נכלל בדברי הר"מ במ"ש עוף שהרג את הנפש דרק על האם אינו מצווה לשלח ומ"מ פטור ה"ה בהקדש האם אך ד"ז דכתב הר"מ כאן מתקח מיירי בהקדש הבנים לחוד ולא האם ג"כ א"ח בשילוח מטעם תקח לך. אך ל' הר"מ שכתב המקדש עוף ופרח מידו ומצאו רובץ וכו' לוקח הכל וכו' שנא' ואת הבנים תקח לך משמע דכולם קדושים צע"ק דע"ז סגי הטעם דאת האם במי שאתה מצווה לשלחו וכו' ונ"מ אפי' אם האם בעצמה קדוש ורבצה ע"ג ביצים או אפרוחים אחרים שלא הולידה ג"כ א"צ לשלח. והתוס' בדף קל"ח ע"ב בד"ה יצא הקשו אמאי לא ממעטינן הקדש מתקח לך וכו' ותירצו דביצי הקדש לא מועלין ואינו מה"ת. נראה מדבריהם דהביצים לא משכחת להו קדושה רק מכח האם ואיני מבין כמ"ש דמשכחת האם קדוש ולא הביצים והביצים קדושים בלא האם כגון שהאם רובצת על ביצים אחרים ממינה דחייב בשלוח בודאי רק ביונה ע"ג ביצי חסיל הוא אבעיא בגמ' אבל יונה ע"ג ביצי יונה אחרת חייבת בוודאי אם כן משכחת קדושה בהאם לבד ובהביצים לבד וגם להרבה שיטות בקורא נקיבה ע"ג ביצי מין אחר בודאי חייב עי' בש"ע ובש"ך א"כ משכחת הקדש האם בלא הבנים והבני' בלא האם. אך לדעתיה בהבני' קדושים א"צ לימוד כאן דכבר למדנו מביצי טמאים ומביצי טריפות תקח לך וכו' אך כאן העיקר הלימוד על האם דבאם טריפה חייב בשילוח ע"כ צריך לימוד שלח תשלח דאין מצוה וכו' כ"נ ברור ודברי התוס' צ"ע וגם דברי הר"מ כמ"ש.